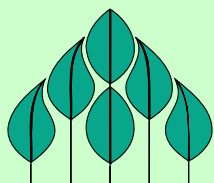

Evaluatie incident dioxinebesmetting varkensvet 2006

Kwaliteitsreeks nr. 111
Mei 2006

Productschap Diervoeder

Evaluatie incident dioxinebesmetting varkensvet 2006

Kwaliteitsreeks nr. 111
Mei 2006

Productschap Diervoeder
Stadhoudersplantsoen 12
2517 JL Den Haag
Telefoon 070 – 370 85 03
pdv@hpa.agro.nl
www.pdv.nl

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	2
2	FEITEN EN ACTIES	3
2.1	INLEIDING	3
2.2	CHRONOLOGISCHE OPSOMMING	4
3	ANALYSE EN EVALUATIE	11
3.1	OORZAAK VAN EN OMSTANDIGHEDEN BETREFFENDE HET INCIDENT	11
3.2	SAMENWERKING OVERHEID EN BEDRIJFSLEVEN	12
3.2.1	<i>Duidelijkheid in rolverdeling LNV en VWA</i>	<i>12</i>
3.2.2	<i>Rekening houden met verantwoordelijkheid van beide partijen</i>	<i>12</i>
3.2.3	<i>Informatie-uitwisseling, bereikbaarheid en afstemming communicatie</i>	<i>12</i>
3.3	SAMENWERKING BINNEN HET BEDRIJFLEVEN.....	13
3.3.1	<i>Onderlinge afstemming, besluitvorming en informatie-uitwisseling.....</i>	<i>13</i>
3.3.2	<i>Nemen van (ketenbrede) voorzorgsmaatregelen</i>	<i>13</i>
3.3.3	<i>Informatie-uitwisseling tussen de schakels</i>	<i>14</i>
3.3.4	<i>Woordvoering en communicatie</i>	<i>15</i>
3.3.5	<i>Afstemming en financiering van de af te voeren dieren</i>	<i>15</i>
3.4	SAMENWERKING OVOCOM EN PDV	16
3.5	OVERIGE LESSEN VOOR WAARBORGING DIERVOEDERVEILIGHEID EN KETENSAMENWERKING	17
3.5.1	<i>Duur tussen monstername en analyse-uitslag VWA</i>	<i>17</i>
3.5.2	<i>Verbetering borging GMP en controle binnen GMP</i>	<i>17</i>
4	CONCLUSIES EN VERBETERPUNTEN	19
4.1	CONCLUSIES	19
4.2	VERBETERPUNTEN	20

1 Inleiding

Op 25 januari 2006 werd de Nederlandse diervoeder- en dierlijke productieketen geconfronteerd met een dioxinebesmetting van varkensvet uit België. De oorzaak was een verhoogd gehalte in een monster varkensvet, door de Voedsel- en Warenautoriteit genomen uit een opslagtank bij het mengvoederbedrijf Bouman B.V. te Andel. Deze monstername vond op 15 december 2005 plaats in het kader van het monitoringprogramma van de overheid.

De oorzaak bleek gelegen in een gelijktijdig defect bij twee filters bij Tessenderlo Chemie te Tessenderlo (België) voor het zuiveren van zoutzuur gedurende een 3-tal weken (tussen 6 en 28 oktober). Op die manier werd ongezuiverd zoutzuur afgeleverd aan het dochterbedrijf van Tessenderlo, te weten PB Gelatins te Vilvoorde (België). In het proces wordt door verhitting eerst het vet verwijderd uit de botten. Daarna worden de ontvette botten met zoutzuur behandeld voor de scheiding van het beenderfosfaat en de gelatine. Hierbij komt nog een restant hoeveelheid vet vrij, waarin de dioxine uit het zoutzuur is opgehoopt. Dit restantvet werd aan het eerder gewonnen vet toegevoegd.

In deze evaluatienota is aangegeven op welke wijze gedurende de looptijd van het incident het overleg en de uitgevoerde acties door het bedrijfsleven en het PDV zijn verlopen, evenals wat de Voedsel- en Warenautoriteit (VWA) heeft gedaan en hoe de samenwerking tussen enerzijds de schakels in de diervoeder- en dierlijke productieketen was en anderzijds tussen het bedrijfsleven en de overheid (VWA).

Deze evaluatie is primair bedoeld voor het betrokken bedrijfsleven en het trekken van lessen voor de werkwijze in de toekomst. Het biedt echter tevens de basis voor externe verantwoording van het optreden van het PDV met betrekking tot de oorzaak en aanpak van de dioxinebesmetting door het PDV en het bedrijfsleven.

De aanzet van de evaluatie is gedaan in een overleg met de direct betrokkenen^{1 2} via een schriftelijke procedure in februari – maart 2006. Vervolgens is de evaluatie in een bijeenkomst in begin mei 2006 afgerond.

¹ H. de Heus (Nevedi), W.C.P. van Lieshout (Bouman B.V.), M. Hogenkamp / P.J. Mathot (NZO), W. v.d. Fliert (Nevedi), J.J. Ramekers / H. Bekman (PVE), J. Scholtens / H. Boelrijk (LTO), W. van Gemert / W. Zwanenburg (NVV), S. Korver (Vion), Y. Dejaegher (OVOCOM /BEMEFA), Th.A.M. Meijer, J. den Hartog, L. Vellenga, G. Pinxterhuis (PDV).

² De heer S. Korver gaf zijn bijdrage aan het overleg met volledig behoud van de juridische rechten van VION.

2 Feiten en acties

2.1 Inleiding

De VWA signaleerde op 24 januari 2006 een forse overschrijding van de dioxinenorm bij het mengvoederbedrijf Bouman in Andel in een op 15 december 2005 genomen monster. In het kader van de General Food Law nam het betrokken bedrijfsleven op 26 januari 2006, in nauw overleg met de VWA, de voorzorgsmaatregel van een complete standstil voor de betrokken veehouderijbedrijven.

Toen bleek dat de normoverschrijding tot 200x de norm opliep en er meer veehouderijbedrijven bij betrokken bleken, blokkeerde de VWA op 29 januari 2006 uit voorzorg 275 bedrijven. Al deze bedrijven hadden van het bedrijf uit Andel veevoeder afgenomen waarin een verhoogd dioxinegehalte was vastgesteld.

Het wetenschappelijke bureau risicobeoordeling van de VWA heeft bij iedere normoverschrijding steeds het risico voor de volksgezondheid berekend. Uit deze analyses was al snel duidelijk dat er ook bij de hoogste normoverschrijdingen geen risico's voor de volksgezondheid zijn geweest.

Vanaf 30 januari 2006 is het afpelproces begonnen met het deblokken van veehouderijbedrijven, op basis van de resultaten van de analyses in het voer en de geslachte dieren.

De VWA heeft in samenspraak met het bedrijfsleven proefslachtingen laten doen om vast te stellen of in het vlees de dioxinenorm was overschreden. In een beperkt aantal gevallen was dat zo. Daar zijn door één individueel bedrijf de (potentieel) gecontamineerde dieren uit het voedselkanaal verwijderd. Alle bedrijven zijn daarna vrijgegeven. Er is regelmatig nauw overleg geweest met het bedrijfsleven, de ministeries van LNV en van VWS en de Belgische autoriteiten.

Dinsdag 7 februari 2006 hebben Vion en de betrokken veehouderijbedrijven besloten op basis van al eerder bekende resultaten om alle varkens van meer dan 50 kg uit de handel te nemen. Het ging om varkens van bedrijven waaraan het meest verontreinigde voer is geleverd. De groepen vleesvarkens waarin uiteindelijk normoverschrijdingen zijn aangetroffen, zijn uitgesplitst in dieren tot 50 kilo en dieren boven de 50 kilo. De groep dieren van > 50 kg zijn uit de voedselketen verwijderd en gedestruëerd. De dieren tot 50 kilo hoefden niet gedestruëerd te worden, omdat uit berekeningen door de Voedsel en Waren Autoriteit (VWA) is gebleken, dat deze dieren bij het bereiken van het slachtrijpe gewicht van 110 kilo geen overschrijding van de dioxinenorm meer kunnen laten zien. Het bedrijf heeft met alle acht veehouderijbedrijven die nog 'resterende dieren' onder de 50 kilo hadden, in een protocol vastgelegd dat deze dieren niet voor de slacht mogen worden afgevoerd voordat ze het gewicht van 110 kilo (op basis van een vroegste afvoerdatum) zullen hebben bereikt. De VWA zag toe op de naleving van deze protocollen.

Op basis van het bovenstaande en de laatste uitslagen van de proefslachtingen zijn op 10 februari 2006 de laatste 127 veehouderijbedrijven gedeblokkeerd. Het incident heeft totaal 17 dagen geduurd.

Behalve Korea, Japan en Taiwan hadden ook China en Hongkong de grenzen gesloten voor Nederlands varkensvlees. Japan was ook een week dicht voor pluimveeproducten. Die landen en landen die een invoerverbod nog in overweging hadden, werden op basis van de beschikbare informatie via de vertegenwoordigers van LNV in het buitenland voortdurend geïnformeerd over de stand van zaken. De dreigende boycot van Nederlandse varkens en varkensvlees in Italië is, onder andere na interventie van de plaatsvervangend Chief Veterinary Officer in de laatste week van het incident afgewend.

Het incident heeft geleid tot een forse schadepost voor de veehouderij en vleessector als gevolg van een aanzienlijke prijsval voor vleesvarkens in Nederland in vergelijking met de stijgende prijsvorming op de Duitse en Belgische markt.

2.2 Chronologische opsomming

In het kort hebben zich naar de waarneming van het PDV de volgende feiten voorgedaan en zijn de daarbij vermelde acties gedurende het incident uitgevoerd.

Deze feitenopsomming is de basis voor de analyse en evaluatie in hoofdstuk 3 van dit rapport.

Datum	Feiten	Acties
24-1-2006	De VWA meldt eind van de middag bij mengvoederfabrikant Bouman B.V. te Andel dat in een monster varkensvet, getrokken op 15 december 2005 uit haar vettank, een te hoog gehalte aan dioxine (50 ng TEQ/kg) aangetroffen is. De wettelijke toegestane norm bedraagt 2 ng TEQ/kg vet.	Bouman B.V. start met de tracing van de herkomst en de afvoer van het varkensvet via mengvoeder naar afnemers.
25-1-2006	In de loop van de ochtend meldt de VWA telefonisch bij PDV dat er een ongewenste stof is gevonden, zonder vermelding van de stof, de aard van het product en de naam van het betrokken bedrijf.	Na de eerste melding neemt PDV weer contact op met de VWA voor meer informatie, maar krijgt alleen te horen dat het gaat om dioxine in varkensvet, zonder de naam van het betrokken bedrijf te vernemen.
25-1-2006	Rond het middaguur meldt het betrokken bedrijf, het mengvoederbedrijf Bouman B.V. te Andel in het kader van GMP ⁺ de constatering bij het PDV. Twee silo's dierlijk vet zijn geheel bevoorrad door Profat, waarvan in één tank de 50 ppb TEQ is aangetroffen.	PDV neemt contact op met het bedrijf. Dat meldt dat de herkomst van Profat (uit België) is, die al op de hoogte is gesteld. Alles wordt in het werk gesteld om de afnemers van mogelijk besmette mengvoerders te traceren. De betreffende vettank is geblokkeerd.
25-1-2006	Eind van de middag heeft PDV nog contact met het betrokken bedrijf. Monsters van andere leveringen dierlijk vet en varkensvoerders zijn in onderzoek genomen. Er is nauwe afstemming met de VWA. Er is een opgave van afgeleverde partijen varkensvoerders aan de VWA verstrekt. Alle afnemers zijn geïnformeerd.	PDV neemt nog contact op met VWA om de laatste stand van zaken door te nemen.
25-1-2006	Eind van de middag heeft PDV ook nog contact met VWA over de vraag van mogelijke gevolgen voor vervolgschakels. Deze zijn absoluut nog niet duidelijk. De VWA onderzoekt hoeveel veehouderijbedrijven de gecontamineerde mengvoerders hebben ontvangen. De VWA heeft op dit moment de leveringen op basis van de bedrijfsgegevens zo goed mogelijk in beeld gebracht en monsters genomen van de nog aanwezige mogelijk gecontamineerde mengvoerders. Afhankelijk van de uitkomsten zullen zo nodig verdere maatregelen worden genomen. Het lijkt om een beperkt aantal primaire bedrijven te gaan.	Binnen PDV (voorzitter en secretaris) wordt na ampele overweging besloten om, vanwege het feit dat er nog niet veel bekend is, en mede gelet op het vastgestelde niveau, niet nog deze woensdagavond maar op donderdag een telefonische vergadering met de betrokkenen in diervoeder- en dierlijke productieketen te organiseren. Afstemming met meest betrokken d.b. leden. Aan het begin van de avond plaatst PDV een EWS-bericht op de website.

Datum	Feiten	Acties
25-1-2006	Het Belgische Voedselagentschap (FAVV) publiceert een bericht ³ dat de Nederlandse autoriteiten vandaag België officieel hebben ingelicht dat een verhoogd dioxinegehalte werd vastgesteld in varkensvet bij een Nederlands mengvoederbedrijf, afkomstig van het Belgische bedrijf Profat (het vroegere bedrijf Verkest, in Deinze). Tot nu toe werd volgens de FAVV in België geen enkel positief analyseresultaat op PCB's of dioxines in dezelfde periode vastgesteld.	Het FAVV is onmiddellijk een onderzoek gestart bij Profat, bij de toeleveranciers en bij de afnemers. Alle producten bij Profat zijn geblokkeerd. Alle analyseresultaten van monsters uit de verdachte productieperiode worden verzameld en onderzocht.
26-1-2006	O. Bouman stelt ook de certificerende instelling voor GMP op de hoogte.	De certificatie-instelling voert direct een audit uit en rapporteert aan PDV.
26-1-2006	De VWA publiceert een kort bericht over het vinden van een verhoogd dioxinegehalte (25x de norm) in varkensvet. Aangezien de grondstof in kleine hoeveelheden in het veevoeder wordt verwerkt is er volgens de VWA geen direct volksgezondheidsrisico te verwachten. Nadere laboratoriumuitslagen en tracing moeten de omvang van dit incident duidelijk maken. De VWA meldt dat het Nederlandse bedrijf ondertussen maatregelen heeft genomen om verdere verspreiding van het vervuilde diervoeder te voorkomen.	De VWA meldt dat een nader onderzoek is ingesteld naar de bron van de verontreiniging zijnde varkensvet van PB Gelatins. De grondstof en het mengvoer worden verder onderzocht. De bron en de oorzaak van de vervuiling worden opgespoord en de uitlevering van het mogelijk vervuilde diervoeder wordt in kaart gebracht.
26-1-2006	Om 12.00 uur organiseert PDV een 1 ^{ste} telefonische vergadering met LTO, NVV, NEVEDI, NZO, PVE, OVOCOM en O. Bouman B.V.. Het betrokken bedrijf meldt dat niet alleen de betrokken veehouders, maar ook de daarachter liggende betrokken slachterijen op de hoogte zijn gesteld. Het varkensvet is in varkensvoer (voor zeugen en voor vleesvarkens) en in pluimveevoer, voornamelijk voor hobbydierenhouderij, verwerkt. Op dat moment geeft PVV aan dat niet alle slachterijen en exporteurs van levende dieren zijn geïnformeerd.	Er wordt afgesproken dat er een gecoördineerde woordvoering en communicatie via het PDV plaatsvindt. De afspraak is om als bedrijfsleven vrijwillig uit voorzorg een standstil af te spreken. PDV verspreidt een persbericht en plaatst deze op de website ⁴ . PDV overlegt met het mengvoederbedrijf om z.s.m. de lijst van veehouders beschikbaar te stellen.
26-1-2006	Om 20.00 uur organiseert PDV een 2 ^{de} telefonische vergadering. De afspraak is dat via het PDV ook de overige nog niet geïnformeerde slachterijen en exporteurs van levende varkens op de hoogte worden gebracht van de afleveradressen (totaal 116), waaraan mogelijk besmet voer is afgeleverd. Er is nl de nodige verwarring ontstaan doordat de slachterijen een eigen lijst hadden opgesteld met ruim 160 adressen.	PDV stuurt de via Bouman B.V. ontvangen lijst door aan PVE en COV. Deze lijst was nog onvolledig, want het bevatte 2 diervoederleveranciers met een eigen klantenkring die niet in de lijst was opgenomen
27-1-2006	Om 10.00 uur vindt er een 1 ^{ste} basisoverleg bij de VWA plaats, waar de bevindingen tot nu toe en de voorgenomen maatregelen worden besproken. Vastgesteld wordt dat het betrokken bedrijfsleven adequate voorzorgsmaatregelen heeft genomen.	De VWA gaat door met het onderzoek in monsters van eerder geleverde vetten en in mengvoeders om een duidelijk beeld van de situatie te krijgen. PDV verspreidt een tweede persbericht en plaatst deze op de website.

³ http://www.favv-afsca.fgov.be/p/portal/page?_pageid=34,55595&_dad=portal&_schema=PORTAL

⁴ <http://www.pdv.nl/nederland/kwaliteit/page2539.php>

Datum	Feiten	Acties
27-1-2006	De Minister van LNV stuurt in de middag een korte brief ⁵ aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal, waarin de stand van zaken wordt vermeld. De minister maakt melding van het feit dat het mengvoederbedrijf en de overige ketenpartijen direct alle noodzakelijke maatregelen hebben getroffen om te voorkomen dat er nog verontreinigde diervoeders of dieren in de voedselketen terechtkomen. Door alle ketenpartijen wordt daaraan volledig meegewerkt.	
29-1-2006	Om 13.00 uur is er een 2 ^{de} basisoverleg. Aanleiding is dat in silo West in een van 15 december 2005 date-rende levering een monster met 400 ppb is vastgesteld. Hierdoor wordt de risicoperiode verlengd. Totaal worden uit voorzorg door de VWA 265 klantnummers geblokkeerd, waarvan 217 voor varkensvoer en 64 voor pluimveevoer. Afgesproken wordt dat de lijst van de VWA via PDV met de lijst van het bedrijfsleven wordt vergeleken.	VWA publiceert een nieuwsbericht. PDV voert samen met PVE en COV een vergelijking uit. Op basis van de informatie van het betrokken mengvoederbedrijf stelt PDV vast dat het in het pluimveespoor het – op één klein legpluimveebedrijf na – gaat om hobbymatige pluimveehouderij. Dit meldt PDV ook per mail nog dezelfde avond aan de VWA. Dit wordt de daaropvolgende maandag en dinsdagmorgen telefonisch herhaald bij de VWA.
29-1-2006	De FAVV publiceert een bericht met de mededeling dat de risicoperiode is uitgebreid met de periode 15 oktober tot 15 november 2005. Analyses uit deze periode wezen uit dat een levering op 15 november 2005 van Profat aan het Nederlandse bedrijf Bouman eveneens besmet was met dioxines (400 ppb TEQ). Dit vet was afkomstig van een tank bij Profat die eveneens uitgeleverd werd aan twee andere Belgische veevoederbedrijven: Leroy en Algoet. Beide bedrijven maakten deel uit van de traceringsdie het FAVV uitvoerde aan het eind van de week er voor. Deze dag werd vastgesteld dat zij ook gecontamineerd vet ontvingen. Het FAVV blokkeert nu uit voorzorg de veebedrijven die bij Leroy en Algoet voeder afnamen waarin het gecontamineerde vet verwerkt werd. Deze vaststelling (een hogere waarde dan de eerder gemeten waarde in een latere levering) bevestigt het vermoeden dat de contaminatie bij PB Gelatins voor 15 november 2005 ontstond.	
30-1-2006	PDV houdt om 16.00 uur een 3 ^{de} telefonische vergadering. De stand van zaken wordt besproken. OVO-COM meldt dat de oorzaak van de besmetting bekend is, namelijk een niet functionerende filter bij Tessen-derlo Chemie bij de productie van zoutzuur, dat in het proces van PB Gelatins wordt gebruikt. Er worden (opnieuw) afspraken gemaakt over de communicatiestrategie.	

⁵ http://www9.minInv.nl/servlet/page?_pageid=78&_dad=portal30&_schema=PORTAL30

Datum	Feiten	Acties
31-1-2006	De VWA meldt via een nieuwsbericht dat er nog 250 bedrijven geblokkeerd zijn. Het gaat hoofdzakelijk om varkensbedrijven, maar ook om 49 pluimveehobbydierenhouders en een 'commercieel' leghenbedrijf. Bij 12 bedrijven vinden proefslachtingen plaats. De geblokkeerde bedrijven zijn gegroepeerd. Het bedrijf met het meest vervuilde diervoer is aangewezen om de proefslachtingen te laten plaatsvinden. Er worden 78 varkens geslacht en bij drie pluimveehouderijen worden eieren geraapt om op dioxine te testen. De monsters worden onderzocht op dioxines. Dit gaat met behulp van de CALUX-methode en met HRGC-HRMS.	PDV verspreidt de van VWA ontvangen gewijzigde lijst van geblokkeerde bedrijven naar PVE en COV. PDV verspreidt een derde persbericht en plaatst deze op de website.
1-2-2006	Om 16.00 uur vindt er het 3 ^{de} basisoverleg bij de VWA plaats. De stand van zaken wordt besproken m.b.t. de proefslachtingen. De vrijgave van de bedrijven is tot nu toe gebaseerd op de resultaten uit de GCMS van voeders, waardoor de risicoperiode is verkort.	
1-2-2006	PDV heeft om 20.00 uur een 4 ^{de} telefonische vergadering. Het betrokken bedrijf meldt dat de recall praktisch is afgerond. Afgesproken wordt z.s.m. een evaluatie uit te voeren. Er wordt geen nieuwe telefonische vergadering afgesproken.	
2-2-2006	De Minister van LNV bespreekt in een Algemeen Overleg het incident met de Vaste Commissie voor LNV van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.	PDV start met een inventarisatie voor het voorbereiden van een evaluatie.
2-2-2006	De Voedsel en Waren Autoriteit (VWA) geeft eind van de middag weer 9 bedrijven vrij. In een nieuwsbericht meldt de VWA dat onderzoek m.b.v. de CALUX-methode op geproduceerde mengvoeders (29-1-2006) uitwees dat een aantal mengvoedermonsters verdacht was. Op basis hiervan is de eerste risicoperiode bepaald. Vandaag is de bevestiging van deze uitslagen binnengekomen met een gunstig resultaat. Hierop heeft de VWA de risicoperiode vervroegd van 31 naar 5 december. Hierdoor kunnen nu 9 bedrijven worden vrijgegeven. Het gaat om 8 varkensbedrijven en een 'commercieel' leghenbedrijf. Het veevoederbedrijf in Andel werkt met 2 silo's. De VWA heeft op basis van de resultaten van de vetten in de silo's, de aangevoerde vetten en de mengvoeders risicoperiodes vastgesteld: Silo West: 15 november 2005 tot en met 31 december 2005 Silo Oost: 17 november 2005 tot en met 24 januari 2006	PDV verspreidt de van VWA ontvangen gewijzigde lijst van geblokkeerde bedrijven naar PVE en COV.
3-2-2006	Op basis van de eerste resultaten (Calux) van de proefslachtingen meldt de VWA dat het nog niet mogelijk is om varkenshouderijen vrij te geven. Nader onderzoek met een bevestigingsmethode (GC-HRMS) moet uitwijzen, wat het exacte gehalte dioxine is en/of normoverschrijding aanwezig is. Wel worden 41 hobbypluimveebedrijven vrijgegeven. De resultaten voor de eieren waren gunstig. Acht van de 49 hobbypluimveebedrijven zijn niet vrijgegeven, omdat daar ook varkens gehouden worden. Eén varkenshouderij die rechtstreeks voer van een Belgisch mengvoederbedrijf had gekregen, kan wel worden vrijgegeven.	PDV verspreidt de van VWA ontvangen gewijzigde lijst van geblokkeerde bedrijven naar PVE en COV.

Datum	Feiten	Acties
6-2-2006	<p>De VWA meldt in de ochtend dat opnieuw 42 bedrijven vrijgegeven zijn. Het gaat om vleesvarkensbedrijven die veevoeder hebben vervoerd afkomstig uit silo Oost en bedrijven met zeugen die voer hebben afgenomen uit silo West van het veevoederbedrijf uit Andel. Bij de groep vleesvarkensbedrijven West zijn drie normoverschrijdingen vastgesteld, twee keer 1,3 en een keer 1,5 pg TEQ/g vet, terwijl de norm in vlees 1,0 pg TEQ/g vet is. Een aantal nieuwe varkens uit deze groep is inmiddels opnieuw bemonsterd. Uitslagen worden aan het eind van deze week verwacht.</p> <p>Het is niet langer uit te sluiten dat varkens die het vervuilde diervoeder hebben gegeten ook in de voedselketen terecht zijn gekomen. De normoverschrijding leidt volgens de VWA echter niet tot risico's voor de volksgezondheid. Totaal 159 bedrijven zijn nog geblokkeerd.</p>	<p>PDV verspreidt de van VWA ontvangen gewijzigde lijst van geblokkeerde bedrijven naar PVE en COV.</p>
6-2-2006	<p>Om 16.00 uur vindt bij de VWA het vierde basisoverleg plaats. De VWA meldt dat er aanvullend 16 biggenbedrijven achter silo Oost worden vrijgegeven. Er blijven nog 143 bedrijven geblokkeerd. Het positief bevonden cohort vleesvarkens achter silo West wordt door de VWA opgesplitst in een groep (9) waar voer met meer dan 2,5% vet is geleverd, een groep (3) waar voer met 2 - 2,5% vet en een groep (55) waar voer met <2% vet is geleverd. Hierover publiceert de VWA ook een nieuwsbericht op de website.</p> <p>Na afloop van het basisoverleg vindt door de VWA met een petit comité vanuit het bedrijfsleven (NVV, PVE en Vion) nader overleg plaats over de fine-tuning van de proefslachtingen op de groep van 9 bedrijven (voer met >2,5% vet) waar uitslagen boven de norm zijn geconstateerd. Afsproken wordt proefslachtingen uit te voeren voor dieren van >90-95kg, 75-80 tot 90-95 en <75-80 kg gevoederd met droogvoer.</p> <p>Separaat hieraan beraadt het bedrijfsleven zich over de financiering van de groep van varkens die zodanig te hoog dioxine bevat, dat ze niet meer in het consumptiekanaal kan worden afgezet. Uitgaande van het verhalen van de kosten voor snel afvoeren bij belanghebbenden, wordt PDV gevraagd of het mogelijk is de kosten (geschat op € 250.000,-) voor te financieren.</p> <p>PDV zegt toe te gaan kijken of daarvoor bestuurlijk draagvlak is, maar stelt dat primair de direct betrokken voerleveranciers benaderd zullen worden.</p>	<p>PDV verspreidt de van VWA ontvangen gewijzigde lijst van geblokkeerde bedrijven naar PVE en COV.</p>
7-2-2006	<p>PDV legt contact met Bouman over de mogelijkheid van voorfinanciering van de opkoopregeling, waarbij een welwillende houding aanwezig is. Daarnaast is er in de loop van de morgen afstemming met PVE enerzijds en met leden van het dagelijkse bestuur c.q. sectorvertegenwoordigers anderzijds over mogelijkheden c.q.</p>	<p>Om 16.00 uur vindt er overleg plaats tussen PVE en PDV en wordt de situatie doorgenomen. Afsproken wordt dat PDV samen met een vertegenwoordiger van Vion nog dezelfde avond een</p>

Datum	Feiten	Acties
	<p>draagvlak voor collectieve voorfinanciering. Er blijkt bij de diervoedersector noch de vleessector geen bereidheid om <i>collectief</i> de voorfinanciering op zich te nemen, omdat primair de betrokken (beperkt aantal) marktpartijen hun verantwoordelijkheid dienen te nemen. Tevens blijkt in de loop van de ochtend dat het aantal af te voeren varkens groter is dan aanvankelijk verwacht; namelijk niet alleen de dieren van > 90 kg, maar al vanaf 75 kg. Hierdoor nemen de kosten navenant toe, waardoor ook de betrokken voerleveranciers hun aanvankelijk welwillende houding herzien. Het ging hierbij om mogelijk ca. 3.000 dieren i.p.v. de eerdere 1.500. Het betrof overigens ruwe schattingen op basis van de op dat moment beschikbare gegevens van de VWA.</p> <p>Nadat vanuit de diervoedersector geen positieve signalen m.b.t. een collectieve voorfinanciering waren gekomen, bleek tevens tijdens een telefonische vergadering van het PVE met betrokken bestuursleden geen draagvlak te bestaan voor collectieve voorfinanciering binnen de PVE.</p> <p>Eind van de middag heeft Vion zonder overleg met de diervoedersector in samenspraak met de betrokken veehouderijbedrijven besloten alle dieren boven de 50 kg uit de markt te nemen. Het gaat om 12 bedrijven met ca. 7.500 dieren i.p.v. de ca. 1.500 die aanvankelijk in beeld waren. Deze beslissing was gebaseerd op een risicobeoordeling van de VWA (waarvan Vion en PVE die middag kennis hadden genomen), op de VWA-website gepubliceerd op 13-2-2006⁶ en gedateerd op 10-2-2006.</p>	<p>overleg voert met de betrokken marktpartijen (Van der Steijn, Van der Vleuten en Bouman) om voorfinanciering te realiseren. Een uur voor het overleg meldt Vion dat het gesprek niet hoeft door te gaan, omdat met de eerst genoemde partijen en Vion in Boxtel een gesprek plaatsvindt over operationele zaken. Afgesproken wordt dat, zoudra dat nodig is, over de voorfinanciering zal worden gesproken.</p>
7-2-2006	<p>De VWA meldt dat de uitslagen van de proefslachting uit de cohort zeugen achter silo Oost beschikbaar zijn gekomen. Deze waren negatief, maar er is slechts één bedrijf vrijgegeven omdat de rest ook in een ander cohort geblokkeerde bedrijven verkeert.</p> <p>De cohort biggen achter silo West gaf analyseresultaten met te hoge niveaus in het vet. Op basis van een risicobeoordeling door het wetenschappelijke bureau van de VWA is berekend dat bij het bereiken van het slachtgewicht van 110 kg geen normoverschrijding meer aanwezig is.</p>	<p>PDV verspreidt de van VWA ontvangen gewijzigde lijst van geblokkeerde bedrijven naar PVE en COV.</p>
8-2-2006	<p>PDV doet verschillende pogingen om te vernemen of er nog een gesprek over de voorfinanciering nodig is, maar krijgt contact noch respons.</p> <p>In de loop van de middag wordt via de media het bericht vernomen dat de eerder bedoelde groep varkens wordt geslacht en gedestruerd door Vion.</p>	<p>PDV verspreidt de van VWA ontvangen gewijzigde lijst van geblokkeerde bedrijven naar PVE en COV.</p>

⁶ http://www2.vwa.nl/portal/page?_pageid=35.1554101&_dad=portal&_schema=PORTAL&p_file_id=11305

Datum	Feiten	Acties
	De VWA meldt dat er weer 17 bedrijven zijn vrijgegeven en dat daarmee het aantal geblokkeerde bedrijven op 127 staat.	
10-2-2006	Om 16.00 uur vindt een vijfde basisoverleg bij de VWA plaats. De laatste stand van zaken wordt doorgenomen. Het is nog wachten op de laatste analyseresultaten en het borgen van de bedrijven waar dieren < 50 kg niet eerder mogen worden afgevoerd dan wanneer ze 110 kg zijn. In de loop van de avond meldt de VWA per telefoon en ook via een nieuwsbericht op de website dat alle resterende 127 geblokkeerde veehouderijbedrijven vrijgegeven zijn.	PDV informeert alle betrokken partijen per mail van het eindresultaat.
14-2-2006	Vion voert overleg met een delegatie van het dagelijks bestuur van PDV over de mogelijkheid van gezamenlijke voorfinanciering van de opkoop van de hiervoor bedoelde dieren.	Na ampel beraad besluit het dagelijks bestuur PDV om een gesprek met de betrokken voerleveranciers aan te gaan.
14-3-2006	PDV heeft een gesprek met de heren Van Lieshout (Bouman), van der Vleuten en Van der Steijn over mogelijke voorfinanciering: 1/3 door slachtgerij, 1/3 door 3 voerleveranciers en 1/3 door PDV (met garantstelling door betrokkenen). De conclusie is dat hiervoor geen draagvlak is, omdat de beslissing over (de omvang van)de opkoop zonder de betrokkenen is gebeurd.	Het resultaat wordt aan het dagelijks bestuur PDV (24-5-2006) gemeld, dat geen aanleiding ziet om nog enige actie verder te ondernemen hieromtrent.

3 Analyse en evaluatie

3.1 Oorzaak van en omstandigheden betreffende het incident

De oorzaak van het incident is duidelijk. Zoutzuur werd door Tessenderlo Chemie geleverd aan PB Gelatines, een levensmiddelenbedrijf voor de productie van gelatine. Zoutzuur werd gebruikt als technische hulpstof. In het productieproces worden botten eerst verhit om het vet te winnen. Daarna worden de ontvette botten (waar altijd nog een restant aan vet achterblijft) met zoutzuur behandeld voor het oplossen van beenderfosfaat c.q. het afscheiden van gelatine. In het onderhavige geval hoopte de dioxine in het zoutzuur op in het restantvet dat nog vrijkwam. Dit restantvet werd toegevoegd aan het eerder gewonnen vet.

De oorzaak van de dioxinebesmetting van het zoutzuur is het na elkaar defect gaan van een tweetal filters bij Tessenderlo Chemie. De eerste filter werd niet tijdig vernieuwd, waardoor toen het tweede defect geraakte, enige weken niet-gezuiverd zoutzuur werd afgeleverd.

Voor technische hulpstoffen zijn er geen wettelijke normen. De technische hulpstoffen maakten geen deel uit van de Belgische GMP. Tessenderlo Chemie beweert de bestemming van de technische hulpstoffen niet noodzakelijk te kennen. De dierlijke vetten met bestemming diervoeder zijn nevenstromen van het levensmiddelenbedrijf PB Gelatins. PB Gelatins beweerde dioxines te controleren via PCB-analyses.

Na de contaminatie van dierlijk vet met PCB's in 1999 heeft de Belgische overheid, voor die specifieke contaminatie, de conclusie getrokken dat een PCB-analyse voldoende was om eveneens dioxines op te sporen. Voor het incident in 1999 waren PCB's en dioxines altijd gelinkt. PB Gelatins beweerde deze redenering door te kunnen trekken voor alle dioxinecontaminaties, hoewel verondersteld had kunnen worden dat dit bedrijf het dioxinepatroon van de dioxines in het zoutzuurproces zeer grondig zou moeten kennen. Het dioxinepatroon in het onderhavige geval verschilde manifest van het dioxinepatroon van dat in 1999.

PB Gelatins had geen GMP certificaat voor de productie van dierlijke vetten. Toch kon PB Gelatins dierlijke vetten leveren aan Profat omdat tot 31/12/2005 het OVOCOM GMP systeem toeliet dat een handelaar van dierlijke vetten instond voor de borging van de dierlijke vetten die hij innam. Deze borging vereiste een strenge risicoanalyse en monitoring van de binnenkomende vetten.

In de periode vanaf 1 januari 2006 liet de GMP regeling niet langer toe dat een producent van dierlijke vetten zijn producten leverde in de GMP keten zonder zelf GMP te zijn. OVOCOM had namelijk al eind 2004 besloten om deze manier van werken niet meer toe te staan. De overgangperiode die werd ingebouwd en waarin het nog toegelaten was om dierlijke vetten te leveren aan een handelaar zonder zelf een GMP certificaat te bezitten liep tot 31/12/2005. Spijtig genoeg is net in de eindfase van deze overgangperiode de besmetting van dierlijke vetten ontstaan.

Tijdens het incident heeft OVOCOM contact opgenomen met de certificatie-instelling van Profat, genaamd PROMAG, om na te gaan of deze de GMP regels heeft nageleefd. Er werd een extra audit uitgevoerd waarbij geconstateerd werd dat de risicobeoordeling van de dierlijke vetten niet ver genoeg ging in het geval van Profat. De gevaren van het gebruik van zoutzuur waren immers niet opgenomen in deze risicobeoordeling. Wel werden dioxines opgegeven als PVA. Op gebied van monitoring kon OVOCOM vaststellen dat de certificatie-instelling en het bedrijf te kort schoten op dit gebied. Partijen dierlijk vet die verhandeld werden waren altijd vergezeld van een PCB analyse. Op het gebied van dioxine analyses heeft het bedrijf echter verwezen naar de monitoring van de Belgische overheid (FAVV) op dioxines via het CONSUM programma. Dit CONSUM programma werd in het leven geroepen na de dioxinecrisis in 1999. Als onderdeel van het CONSUM programma worden door de FAVV dioxine analyses uitgevoerd op zowel mengvoeders als grondstoffen. Het bedrijf Profat kan, indien het dit opvraagt, beschikken over de resultaten van deze monitoring door de overheid. In de praktijk was er echter geen enkele informatie die aantoonde dat op hun bedrijf dioxine analyses waren uitgevoerd, noch door de overheid, noch door henzelf.

De certificatie-instelling van Profat schoot tekort door dit niet op te merken. Zij hebben zich hiervoor voor de Raad van Bestuur van OVOCOM moeten verantwoorden en hebben hiervoor een blaam gekregen.

3.2 Samenwerking overheid en bedrijfsleven

De volgende aspecten zijn aan de orde:

- duidelijkheid in rolverdeling LNV en VWA
- rekening houden met verantwoordelijkheid van beide partijen
- informatie-uitwisseling, bereikbaarheid en afstemming communicatie

3.2.1 Duidelijkheid in rolverdeling LNV en VWA

De samenwerking tussen de overheid en het bedrijfsleven was helder en constructief. Ten eerste was er duidelijkheid in de rolverdeling tussen het Ministerie van LNV enerzijds en de Voedsel- en Warenautoriteit anderzijds. In tegenstelling tot eerdere incidenten lag de sturing volledig bij de VWA. Die duidelijkheid was bevorderlijk voor het overleg dat het bedrijfsleven met de overheid had.

3.2.2 Rekening houden met verantwoordelijkheid van beide partijen

In de beginfase van het incident was er nog onvoldoende duidelijkheid en daarmee grond bij de VWA voor het nemen van formele maatregelen. Op grond van de eigen verantwoordelijkheid, zoals ook vastgelegd in de Europese Levensmiddelenverordening (General Food Law), heeft in eerste instantie een beperkt deel van het bedrijfsleven in de keten (meest waarschijnlijk betrokken bedrijven in voer-, vee- en slachtsector) voorzorgsmaatregelen genomen door het niet afleveren c.q. niet afnemen van vee van bedrijven die mogelijk besmet voer hadden ontvangen. Pas later werd dit uitgebreid tot de gehele kolom (voer, veehouderij, slachterijen, (export)handel in levend vee) voorzorgsmaatregelen genomen door het niet afleveren c.q. niet afnemen van vee van bedrijven die mogelijk besmet voer hadden ontvangen. Dit was op basis van de (in eerste instantie niet volledige) gegevens van de voerleveranciers. Tevens heeft de VWA adequaat gebruik gemaakt van de monsters die al bij het bedrijf aanwezig waren.

3.2.3 Informatie-uitwisseling, bereikbaarheid en afstemming communicatie

Er was een goede informatie-uitwisseling tussen de VWA en het bedrijfsleven. Verschillende keren is er basisoverleg gevoerd, waarbij de VWA inzage gaf in de resultaten van tracering, analyseresultaten en (beoogde) maatregelen. De telefonische bereikbaarheid van de VWA was ook goed, ook in de avonden en in het weekend.

In het begin was er enige aarzeling bij de VWA om de lijst van bedrijven beschikbaar te stellen vanwege mogelijke wettelijke beperkingen in verband met privacy. Toen de VWA zelf overging tot het blokkeren van veehouderijbedrijven, heeft zij wel steeds via het PDV de lijst aan het bedrijfsleven (vooral voor slachterijen en handel levend vee van belang) beschikbaar gesteld.

Het duurde relatief lang (van zondagavond tot dinsdag) voordat de VWA erkende dat de pluimveebedrijven op de lijst uitsluitend hobbypluimveehouderijen waren. Hierdoor is voor een week de Japanse markt gesloten geweest voor pluimveevlees en eiprodukten. Toen het eenmaal werd onderkend, is er adequaat naar de betreffende exportmarkten en betreffende overheden gereageerd. Het is van belang dat de VWA evalueert hoe het komt dat dit zo lang duurde ondanks signalen van het bedrijfsleven en hoe het een volgende keer voorkomen kan worden.

De eerste dagen was de communicatie tussen de VWA en O. Bouman goed. Gaandeweg het verloop van het incident werd het steeds moeilijker voor het bedrijf de VWA te pakken te krijgen, c.q. antwoorden op onze vragen te krijgen. De communicatie van de VWA verliep toen naar het betrokken mengvoederbedrijf indirect, namelijk via het PDV. Hierdoor kon, zeker als het in de avonden was, wel eens door omstandigheden een paar uur vertraging optreden voordat het betrokken mengvoederbedrijf van de geactualiseerde lijst op de hoogte was. Het is wenselijk dat de VWA in de toekomst ook direct met het direct betrokken bedrijven communiceert. Zeker als het aantal betrokken bedrijven zo beperkt in aantal is.

Indien er sprake is van meerdere bedrijven dan kan met een door hen aan te wijzen representatief orgaan worden gecommuniceerd, tenzij er sprake is van specifiek voor een bedrijf te nemen of genomen maatregelen. Daarnaast is het wenselijk dat de lijsten ook naar het PVE gaan.

Het was niet altijd helder hoe de cohorten werden samengesteld en welke bedrijven daarin begrepen waren. Transparantie hieromtrent zou beter kunnen.

De VWA had een eigen communicatie naar de media. Omdat het bedrijfsleven ook met vragen uit de media werd geconfronteerd, moest zij ook reageren. Er was een goede afstemming tussen de woordvoerder van de VWA en die van het PDV.

3.3 Samenwerking binnen het bedrijfsleven

Er zijn meerdere aspecten aan de orde:

Onderlinge afstemming, besluitvorming en informatie-uitwisseling

Nemen van ketenbrede voorzorgsmaatregelen

Informatie-uitwisseling tussen de schakels

Woordvoering en communicatie

Afstemming en financiering van de af te voeren dieren

3.3.1 Onderlinge afstemming, besluitvorming en informatie-uitwisseling

De onderlinge afstemming binnen het bedrijfsleven verliep in hoofdzaak door het onder regie van het PDV telefonisch vergaderen van het *ketenberaad*, bestaande uit alle betrokken schakels in de diervoeder-, veehouderij- en vleesketen⁷. Naast de Nederlandse belanghebbenden, nam ook een vertegenwoordiger van het Belgische OVOCOM (houder van het Belgische GMP - systeem) deel. Het telefonisch vergaderen werkte prima; het was informatief, praktisch en functioneel. De wenselijkheid van de deelname van betrokken 'veroorzakende' voerproducent moet echter wel bij iedere crisis tevoren worden overwogen.

Er ontstonden wel misverstanden over afspraken binnen het ketenberaad bij andere personen van betrokken organisaties, omdat deze niet in alle gevallen bekend bleken te zijn. *Om die reden is in verslaglegging voorzien. Dit wordt in het vervolg als standaard verzorgd. Dat dit ook nadelen heeft (zie par. 3.3.4), moet dan voor lief worden genomen.*

3.3.2 Nemen van (ketenbrede) voorzorgsmaatregelen

Direct na het bekend worden van de besmetting heeft ten eerste het betrokken mengvoederbedrijf tracing uitgevoerd, de verwerking van vet uit de verdachte vettanks stopgezet, en alle afnemers en betrokken slachterijen geïnformeerd over de *mogelijk* betrokken varkenshouders. Er is aanvankelijk vertraging opgetreden, ten eerste omdat er privacy en commerciële bezwaren waren de lijsten zondermeer publiek te maken en ten tweede omdat naast de producent ook twee tussenhandelaren betrokken waren, die medewerking moesten verlenen.

⁷ De samenstelling was als volgt: H. de Heus, W.G. van de Fliert (Nevedi), J. Ramekers / H. Bekman (PVE), W. van Gemert / W. Zwanenburg (NVV), J. Scholtens / H. Boelrijk (LTO), M. Hogenkamp / Paul Mathot (NZO)), Y. Dejaegher (OVOCOM), W.P. van Lieshout (Bouman B.V.), Th. A. M. Meijer, J. den Hartog, L. Vellenga, G. Pinxterhuis (PDV)

Tevens is in ketenverband in het begin van het incident de afspraak gemaakt dat naast de mogelijk betrokken varkenshouders en de reguliere afnemers van deze varkenshouders ook de andere slachterijen en de handelaren in levend vee geen dieren zouden afleveren dan wel afnemen. Uiteraard werd dit effectief nadat de lijst breed was verspreid.

Hiermee heeft het bedrijfsleven adequaat invulling gegeven aan een onderlinge afspraak van begin 2005 betreffende het nemen van voorzorgsmaatregelen en aan een principe, vastgelegd in de General Food Law. Deze maatregel heeft effectief gewerkt.

In de eindfase van het incident heeft Vion in samenspraak met de betrokken veehouderijbedrijven adequaat en snel gehandeld om de dieren die niet meer in het consumptiekanaal konden worden afgezet, te ruimen. Helaas is door onvoldoende c.q. tijdige afstemming met de betrokken voerbedrijven c.q. de diervoedersector, vooral betreffende de gewijzigde inzichten en feiten, de beraadslaging over financiering ervan niet goed verlopen (zie hierna).

3.3.3 Informatie-uitwisseling tussen de schakels

In het begin van het incident heeft het betrokken mengvoederbedrijf snel de direct betrokken tussenhandelaren, veehouders en slachterijen geïnformeerd. Omdat in de beginfase de lijst niet algemeen beschikbaar was, gingen PVE en COV zelf lijsten opstellen van alle afnemers van voer geproduceerd door O. Bouman B.V. te Andel. Dit heeft tot de onnodige verwarring geleid. De aanleiding om deze lijst op te stellen was tweërlei.

Ten eerste de terughoudendheid in het begin bij de VWA om, op basis van de door het betrokken bedrijf aangeleverde informatie, aan derden informatie van ontvangers van mogelijk besmet voeder beschikbaar te stellen.

Ten tweede de – op 25 januari voor ongeveer 6 uur durende terughoudendheid van het betrokken mengvoederbedrijf – om de gegevens via het PDV aan anderen dan direct betrokken veehouders en slachterijen beschikbaar te stellen. Dit had te maken met de commerciële gevoeligheid om deze gegevens aan derden – niet belanghebbenden in directe zin – beschikbaar te stellen. Daarbij kwam ook dat naast de voerproducent ook twee tussenhandelaren medewerking dienden te verlenen.

Een ander versturende factor was dat het aantal mogelijk betrokken veehouderijbedrijven wisselde. Dit had te maken met de uitgebreidheid van de door het mengvoederbedrijf aan de VWA beschikbaar gestelde lijst van mogelijk betrokken afnemers, de wijzigingen in de selectie in deze lijst door de VWA als gevolg van wijzigingen in de risicoperiode, en voor een korte periode verwarrende communicatie, door diverse partijen, hierover naar de media. Overigens zou een adequatere werkwijze ongeveer 6 uur tijdswinst hebben opgeleverd.

Een bijkomend punt is dat niet in alle gevallen de (juiste) UBN's snel beschikbaar waren, mede het gevolg van het feit dat er ook nog meerdere tussenhandelaren betrokken waren en ook leveringen aan particulieren aan de orde waren. Voor het koppelen van de afleveradressen van de voerleveranciers en de inkoopadressen van de slachterijen is het wenselijk dat diervoederleveranciers altijd over de juiste nummers beschikken. De noodzaak van het kunnen beschikken over de UBN's in een openbaar register werd opnieuw ervaren.

De les voor de toekomst moet zijn dat voor het nemen van voorzorgsmaatregelen uitsluitend wordt gewerkt met een lijst die de betrokken voerleverancier beschikbaar stelt, al dan niet (later) bijgesteld door de VWA op basis van een risicobeoordeling. Absolute voorwaarde is enerzijds dat de betrokken voerleveranciers zonder enige terughoudendheid de volledige en adequate lijst beschikbaar stellen van alle betrokken veehouderijbedrijven en anderzijds dat de potentieel hierbij betrokken ketenpartijen hier prudent mee omgaan. Tevens is het wenselijk dat voerproducenten en –leveranciers scheiding maken in afnemers: veehouders, voerhandelaren en hobbymatige klanten.

De Minister van LNV wordt dringend verzocht de UBN's openbaar te maken door het huidige register aan het betrokken bedrijfsleven beschikbaar te stellen. Indien zelfs steunbedragen in het kader van het EU landbouwbeleid van individuele bedrijven niet langer meer privacy gevoelig zijn, kan zeker dit argument niet meer voor de UBN – gegevens van veehouderijbedrijven worden gehanteerd. Daarnaast zijn de publieke belangen van voedselveiligheid in het geding.

3.3.4 Woordvoering en communicatie

De afspraken over woordvoering en uniforme communicatie door het bedrijfsleven is bij dit incident duidelijk beter verlopen dan tijdens het vorige (november 2004), maar is zeker nog voor verbetering vatbaar.

Tijdens de eerste telefonische vergadering is afgesproken dat, naast het betrokken bedrijf, de woordvoering voor het bedrijfsleven als geheel via het PDV zou lopen.

In het begin was dit nog niet effectief omdat er nog wel door enkele woordvoerders vanuit de vleessector (PVE en COV) en LTO via de media negatieve berichten over de diervoedersector werden geuit en "zwarte pietten" werden uitgedeeld, nog voordat de oorzaak bekend was. Lopende het proces bleek dat ook andere partijen binnen het bedrijfsleven door de media om een reactie werden gevraagd. Door goede onderlinge afstemming is toen een eenduidige communicatie door de verschillende betrokkenen tot stand gebracht.

Betreurenswaardig is de constatering dat wat tijdens het telefonische overleg aan de orde kwam, naar de pers werd gelekt. Toen van de telefonische vergadering verslagen werden gemaakt, bleek dit het lekken naar de pers te bevorderen. Dit schendt de vertrouwelijkheid van het overleg en is niet bevorderlijk voor de openheid en effectiviteit van het overleg. Van partijen mag worden verwacht dat zij zich houden aan afspraken.

Het is noodzakelijk in het vervolg heldere afspraken te maken over een eenduidig woordvoerderschap. In die gevallen waarin daar noodzakelijkerwijs van moet worden afgeweken (regionale pers) gaat dat altijd in overleg met de aangewezen woordvoeder.

Bij het huidige incident bleek in het begin sprake van verschillende signalen vanuit het ene betrokken mengvoederbedrijf. Dat zorgde voor onnodige verwarring en onderstreept het belang van eenduidig woordvoerderschap.

Bij een volgend incident zal het PDV direct contact opnemen met het betrokken voerbedrijf c.q. – bedrijven om goede afspraken te maken over de communicatie naar de media.

Tevens is het van groot belang dat derden die niet direct betrokken zijn bij een dergelijk incident zich onthouden van commentaar. Anders ontstaat in ieder geval in de pers een sfeer van verwijt tussen bedrijven, wat uiteindelijk de beeldvorming en het imago van de gehele dierlijke productieketen nadelig beïnvloedt.

3.3.5 Afstemming en financiering van de af te voeren dieren

De overstemming over de (financiering van de) af te voeren dieren is niet optimaal verlopen. Op 6 februari 2006 tijdens het basisoverleg met de VWA was de conclusie dat de dieren van zwaarder dan 90 kg bij de te zwaar gecontamineerde bedrijven in ieder geval niet in het consumptiekanaal zouden mogen komen en daarom afgevoerd zouden moeten worden voor destructie.

Op de vraag van de ketenpartijen heeft de PDV-secretaris toegezegd naar de mogelijkheden te kijken van voorfinanciering door de diervoedersector, maar nadrukkelijk met het voorbehoud dat eerst de betrokken ondernemingen daarop zouden worden bevraagd.

Er zijn op verschillende momenten zaken niet optimaal verlopen.

Ten eerste is de communicatie en afstemming tussen PDV en PVE en de betrokken slachterijen niet optimaal geweest. Direct na het basisoverleg hebben PVE, NVV en Vion bij de VWA overleg gevoerd over indeling van nadere diercohorten binnen deze bedrijven voor verdere verfijning van de proefslachtingen. Hierbij zijn 3 groepen geformeerd, namelijk dieren tot 75-80 kg, tot 90-95 kg en daarboven.

Ten tweede heeft er binnen PVE op 7 februari 2006 telefonisch bestuurlijk beraad plaatsgevonden zonder dat het PDV daarbij betrokken was, waarbij op basis van het bovenstaande niet alleen de dieren boven de 90 kg maar al vanaf 75 kg afgevoerd zouden moeten worden. Toen in de loop van de dag PDV hiervan op de hoogte werd gesteld, leidde dat ook tot een stagnatie in de afstemming met de betrokken voerleveranciers over deelname in de voorfinanciering.

Er was een aanvankelijke bereidheid om mee te werken aan voorfinanciering, maar toen de omvang groter dreigde te worden, kalfde deze bereidheid af omdat het gevoel ontstond dat er sprake was van een blanco cheque afgeven. Er bleek geen voldoende bestuurlijk draagvlak bij zowel het PDV als het PVV om de voorfinanciering collectief te financieren.

Aan het einde van de middag tijdens overleg tussen PDV, PVE en Vion werd er tussen PDV en Vion de afspraak gemaakt dat nog diezelfde avond met de betrokken voerleveranciers gezamenlijk over voorfinanciering zou worden gesproken. PDV heeft toen een afspraak geregeld en de betrokken voerleveranciers waren bereid deel te nemen.

Echter ruim een uur voor aanvang van het overleg belde Vion dat het niet meer nodig was omdat met de betrokken tussenhandelaren een separaat overleg zou worden gevoerd en voorfinanciering op dit moment niet meer aan de orde was.

Overigens was intussen ook duidelijk geworden dat er geen draagvlak was – noch bij het PVE noch bij PDV – om uit collectieve middelen de voorfinanciering te realiseren.

Deze gang van zaken levert de volgende lessen op.

De eerste les is dat het van belang is dat – als de vleessector over dit soort zaken praat met een relatief groot financieel belang – de voersector ook aan het beraad direct deelneemt. Uiteraard geldt dit vica-versa. Volledige transparantie naar elkaar over de motieven is essentieel. PVV stelt daar tegenover dat het logisch is dat bestuurlijk beraad binnen eigen bestuurlijke kring moet kunnen plaatsvinden.

Vanuit de voerleveranciers was er bereidheid financieel bij te dragen aan het oplossen van de actuele problematiek. Door de enorme tijdsdruk en de daaraan verbonden hectiek is dit uiteindelijk niet gerealiseerd. De vraag is of in dit soort situaties een calamiteitenfonds nodig zou zijn. Dit heeft echter ook grote nadelen omdat dit voorbijgaat aan de individuele verantwoordelijkheid en een aanzuigende werking kan hebben. De vraag is wat in dit soort gevallen de rol van het PDV kan zijn. Daarover zal het zich moeten beraden. Overigens is de Nederlandse Varkens Vakbond (NVV) groot voorstander van een calamiteitenfonds, waaruit in ieder geval voor de betrokken veehouders schade kan worden vergoed in de vorm van een voorfinanciering.

Tot slot kan niet genoeg worden benadrukt dat het absoluut noodzakelijk is eenduidig over het te voeren beleid te communiceren. Als dat niet het geval is kan dat de juridische positie van betrokkenen in de afhandeling van claims schaden.

3.4 Samenwerking OVOCOM en PDV

Omdat de besmette partijen varkensvet van Belgische bedrijven kwamen die ook (ten dele) deelnamen aan de OVOCOM GMP-regeling, heeft PDV vanaf het begin nauwe afstemming gepleegd met OVOCOM⁸. Er is een uitwisselbaarheid tussen OVOCOM en PDV met betrekking tot beider GMP - certificatieschema's. Een vertegenwoordiger van OVOCOM nam ook deel aan de telefonische vergaderingen van de ketenberaadsgroep.

Naar aanleiding van het incident heeft OVOCOM verschillende acties ondernomen en ook conclusies getrokken. Naast wat al in par. 3.1 is vermeld, heeft OVOCOM het onderstaande aan PDV gemeld.

Kort na het incident heeft OVOCOM besloten om het gebruik van hulpstoffen zoals o.a. zoutzuur beter in beeld te brengen. Daarnaast heeft OVOCOM het initiatief genomen om met de dierlijke vettensector en de gelatinesector de risicobeoordeling en bemonstering te optimaliseren. De resultaten zullen ook aan PDV beschikbaar worden gesteld.

⁸ www.ovocom.be

Daarnaast heeft OVOCOM een aantal maatregelen genomen om de GMP-regeling verder te verbeteren. Deels betreft dit de communicatie over de inhoud van de GMP-regeling. Deels de werkwijze van de certificatie-instellingen, vooral m.b.t. de minimale inhoud van de auditrapporten, training van auditoren met behulp van de risicobeoordelingen, opnemen van een mogelijkheid om indien ernstige vermoedens van inbreuken tegen de GMP-regeling aan het licht komen OVOCOM over de mogelijkheid beschikt om een extra audit af te dwingen.

PDV heeft bij OVOCOM aangedrongen om soortgelijke beoordelingscriteria als bij GMP⁺ te gaan hanteren. Niet-adequate ingangscntrole is bij GMP⁺ een categorie 2 tekortkoming en niet voldoen aan de productnormen waarvan overschrijding een gevaar voor mens of dier kunnen vormen is een categorie 1 tekortkoming. In het laatste geval zou er sprake kunnen zijn van een onder intensief toezicht plaatsen of een schorsing van het GMP⁺-certificaat.

3.5 Overige lessen voor waarborging diervoederveiligheid en ketensamenwerking

De volgende aspecten zijn aan de orde:

- duur tussen monstername en analyse-uitslag bij VWA
- gevolgen voor borging binnen GMP en controle op dioxine in dierlijke vetten

3.5.1 Duur tussen monstername en analyse-uitslag VWA

Er lag een periode van 40 dagen tussen de monstername door de VWA en de definitieve uitslag van het analyseonderzoek. De algemene werkwijze bij monitoring is dat de monsters worden verzameld en in één keer voor onderzoek worden ingezet. Hierbij speelde dat na de aanvankelijke positieve uitslag met behulp van de screeningsmethode er 3 weken voorbij gingen voordat de bevestiging was uitgevoerd. Hierdoor is de tijd 'verloren' gegaan voordat het feit aan het licht kwam.

De lijn van de overheid is dat deze monitoring niet verplicht is, omdat de Belgische overheid in een vrijwaringprocedure de besmette partijen had vrijgegeven in het kader van de EU dierlijke bijproductenverordening.

De conclusie is dat de monitoring van de VWA niet zozeer een basis moet zijn voor de borging, maar het is bedoeld als steekproef. De nadruk dient te liggen op de borging door de betrokken bedrijven en de daarop in aanvulling uitgevoerde monstername en –onderzoek (zie hierna).

3.5.2 Verbetering borging GMP en controle binnen GMP

Geconstateerd moet worden dat de oorzaak van de dioxinebesmetting – evenals in het incident van dioxine in aardappelbijproducten in november 2004 – het gebruik is van een technologische hulpstof in de fase van levensmiddelenproductie (gelatine en dierlijk vet).

Op korte termijn zullen de bepalingen in het GMP-certificatieschema m.b.t. de risicobeoordeling en –beheersing van technologische hulpstoffen nog eens aan een kritische review worden onderworpen en zo nodig worden bijgesteld. Uitgangspunt is dat alle stoffen gebruikt in het productieproces – ongeacht welke stoffen en in welke fase van het productieproces worden gebruikt – aan een op HACCP gebaseerde risicobeoordeling en -beheersing onderworpen dienen te zijn. In aanvulling hierop wordt de inventarisatie van gebruikte technologische hulpstoffen in zowel de levensmiddelen- als ook de diervoedersector uit 2001 geactualiseerd.

In de in 2006 uit te werken aanscherping en uniformering van de leveranciersbeoordeling en –selectie zal dit ook een nadrukkelijk aandachtspunt worden. De voerleveranciers dienen hun verantwoordelijkheid te nemen door consequent hun toeleveranciers te wijzen op de noodzaak van adequate borging van het gehele productieproces (ook in de pré-fase). Teneinde de bewustwording bij de levensmiddelenbedrijven te verhogen, organiseert het PDV in de tweede helft van 2006 een rondetafelgesprek of workshop met de levensmiddelensector en de chemische industrie die producten aan de levensmiddelensector leveren.

De verontreiniging van het diervoeder werd geconstateerd door de VWA. Gezien de relatief lage frequentie van de controle in het kader van het toezicht kan gesteld worden dat het toeval hier een grote rol heeft gespeeld. Daarnaast was het niet mogelijk om tijdige maatregelen te nemen in de keten gezien de termijn van ruim vier weken tussen het moment van monsternamen en het moment waarop de resultaten van de controle bekend werden. Dit onderstreept dat de overheidscontroles in het kader van het officiële toezicht niet voldoende waarborgen bieden voor de kwaliteit van de diervoeders en dierlijke producten.

Deze kunnen alleen voldoende worden zeker gesteld door bedrijfszelfcontrole. Beheersmaatregelen en controles op het gebied van chemische verontreinigingen zijn hiervan een belangrijk onderdeel en dioxine vereist in dit kader bijzondere aandacht. Door middel van risicobeoordeling en daaraan gekoppelde beheersmaatregelen kan contaminatie met deze stof goeddeels worden voorkomen. De praktijk leert dat de beheersmaatregelen niet altijd voldoende zekerheid bieden. Ook dit aspect zal in het rondetafelgesprek met de levensmiddelensector worden besproken.

Met het oog hierop is het noodzakelijk frequenter een verificatie op dioxine uit te voeren in relevante diervoedergrondstoffen. Het onderzoek van PCB's is niet (altijd) voldoende, omdat deze stoffen geen volledig betrouwbare indicator voor dioxinen blijken te zijn. Uiterlijk ultimo 2006 dient een op HACCP gebaseerde analyse van de daarvoor in aanmerking komende grondstoffen en de vereiste onderzoeksfrequentie afgerond te zijn. Het is in ieder geval noodzakelijk dat –op basis van de risicobeoordeling – tenminste steekproefsgewijs bij dierlijke vetten op dioxine wordt geanalyseerd.

In het onderhavige geval was er sprake van een vloeibaar product (varkensvet), dat in tanks wordt opgeslagen. In de praktijk komt de tank maar sporadisch leeg, omdat deze tussentijds weer wordt gevuld en er niet altijd een tweede tank aanwezig is. In geval van een contaminatie kan hierdoor de tijdsduur waarvoor (voorzorg)maatregelen moeten worden genomen, relatief lang zijn. Momenteel worden binnen GMP⁺ maatregelen voorbereid om bij vloeibare producten periodiek de opslagtanks leeg te maken en te reinigen.

De vraag blijft wel waar de diervoedersector (i.e. de GMP⁺) begint en ophoudt. Tevens is het van belang de afbakening en (wederzijdse) verantwoordelijkheidsstelling duidelijk te maken

4 Conclusies en verbeterpunten

4.1 Conclusies

Alles bij elkaar genomen was de onderlinge samenwerking en afstemming tussen de overheid en het bedrijfsleven goed te noemen. Er was een heldere rolverdeling tussen LNV en VWA. Ook deden zich geen knelpunten voor in de rol- en taakverdeling tussen de VWA en de AID.

Tevens was er een helder beeld van en respect voor de verantwoordelijkheidsverdeling tussen de overheid en het bedrijfsleven. De informatie-uitwisseling, bereikbaarheid en onderlinge afstemming over de communicatie waren goed.

Het is wenselijk dat de VWA in het vervolg via overkoepelende organisaties blijft communiceren, maar ook tegelijk met de *direct* betrokken bedrijven, zeker als het aantal betrokken bedrijven gering is. Een aandachtspunt was de relatief lange periode voordat door de VWA werd onderkend en als zodanig werd gecommuniceerd dat de betrokken pluimveehouders uitsluitend hobbymatige pluimveehouders waren. Tevens is meer transparantie wenselijk betreffende de samenstelling van de cohorten.

Het PDV heeft op een adequate wijze zorg kunnen dragen voor de onderlinge afstemming binnen het bedrijfsleven. Dit vond vooral plaats door middel van telefonische vergaderingen van de ketenberaadsgroep, bestaande uit alle betrokken schakels in de diervoeder-, veehouderij- en vleesketen, én OVO-COM (de Belgische houder van het GMP-systeem). Om misverstanden over afspraken binnen de ketenberaadsgroep bij andere personen van betrokken organisaties uit te sluiten, werd in verslaglegging voorzien. Dit wordt in het vervolg als standaard verzorgd.

Deze afstemming binnen de keten verliep goed. Door de grote tijdsdruk met betrekking tot de afvoer van de te hoog besmette dieren en de financiering van deze operatie kwam de onderlinge afstemming in het finale stadium helaas onder druk te staan.

De diervoeder- en dierlijke productieketen als geheel heeft – tot het moment van de afvoer van de te hoog besmette dieren – goed samengewerkt in het nemen van adequate voorzorgsmaatregelen. Aanvankelijk verliep de uitwisseling van lijst van mogelijk betrokken veehouders niet helemaal optimaal, mede doordat er ook meerdere tussenhandelaren betrokken waren, maar dat was vrij snel verholpen. De les voor de toekomst moet zijn dat voor het nemen van voorzorgsmaatregelen uitsluitend wordt gewerkt met een lijst die de betrokken voerleverancier beschikbaar stelt, al dan niet (later) bijgesteld door de VWA op basis van een risicobeoordeling. Uitgangspunt is enerzijds dat de betrokken voerleveranciers zonder enige terughoudendheid de lijst beschikbaar stellen en anderzijds dat de ketenpartijen hier prudent mee omgaan.

De Minister van LNV wordt opnieuw dringend verzocht de UBN's openbaar te maken door het huidige register aan het betrokken bedrijfsleven beschikbaar te stellen. Indien zelfs steunbedragen in het kader van het EU landbouwbeleid van individuele bedrijven niet langer meer privacy gevoelig zijn, kan zeker dit argument niet meer voor de UBN – gegevens van veehouderijbedrijven worden gehanteerd.

De woordvoering en afstemming over de communicatie verliep duidelijk beter dan vorige keren. Van belang blijft dat geen zwarte pieten worden uitgedeeld, maar met vereende kracht wordt samengewerkt met een eenduidige communicatie naar buiten. Als dat niet gebeurt, doet het bedrijfsleven zelf afbreuk aan haar imago. Essentieel is dat er geen vertrouwelijke informatie uit het onderlinge beraad naar buiten lekt, want dat doet ook afbreuk aan de samenwerking en het imago van de keten als geheel.

In de laatste fase van het incident m.b.t. de aanpak bij de afvoer van de te destrueren dieren was er onvoldoende onderlinge afstemming binnen de keten. De eerste les is dat het van belang is dat – als de vleessector over dit soort zaken praat met een relatief groot financieel belang – de voersector ook aan het beraad direct deelneemt. Volledige transparantie over de motieven is essentieel. Een tweede les is dat het van belang is dat het PDV in een vroegtijdig stadium als bemiddelaar optreedt om direct met de betrokkenen over eventuele kosten afspraken te maken. Duidelijk is dat draagvlak bij de diervoeder- en vleessectoren ontbreekt om voorfinanciering uit collectieve middelen te plegen, gelet op het beperkte aantal betrokken diervoederbedrijven.

De samenwerking met de houder van het Belgische GMP-systeem (OVOCOM) was goed. Wel dient het OVOCOM GMP-systeem op beoordeling en toezicht verbeterd te worden.

Met genoegen kan worden geconstateerd dat door het goede samenspel binnen de overheid en het bedrijfsleven het incident totaal 17 dagen heeft geduurd. Dit is gezien de ervaringen in het verleden met een incident van deze (relatieve) omvang een goede prestatie.

4.2 Verbeterpunten

In de toekomst dient de lijst van (mogelijk) betrokken afnemers van voer nog sneller beschikbaar te komen, ook indien via tussenhandelaren voer is afgeleverd. Van belang is dat voor het nemen van voorzorgsmaatregelen uitsluitend wordt gewerkt met deze lijst, al dan niet (later) bijgesteld door de VWA op basis van een risicobeoordeling. Uitgangspunt is enerzijds dat de betrokken voerleveranciers zonder enige terughoudendheid de lijst beschikbaar stellen en anderzijds dat de ketenpartijen hier prudent mee omgaan. Het is ook wenselijk dat de VWA in het vervolg niet alleen via overkoepelende organisaties, maar ook direct naar de meest betrokken bedrijven communiceert.

De Minister van LNV wordt opnieuw dringend verzocht de UBN's openbaar te maken. Dit kan de onderlinge afstemming tussen voerleveranciers en verwerkende industrie bij het nemen van voorzorgsmaatregelen ten goede komen. Indien steunbedragen aan individuele bedrijven in het kader van het EU landbouwbeleid van individuele bedrijven niet langer meer privacy gevoelig zijn, kan dit argument niet meer voor de UBN – gegevens van veehouderijbedrijven worden gehanteerd.

In het vervolg dienen bij het nemen van maatregelen ter afvoer van te hoog besmette dieren met een relatief groot financieel belang, de verwerkende industrie, veehouderij en diervoedersector hierover vanaf het begin te beraadslagen en tot een gemeenschappelijke aanpak te komen. Indien de situatie zich daarvoor leent zal het PDV in het vervolg in een vroegtijdig stadium als bemiddelaar optreden om met de betrokkenen over eventuele kosten afspraken te maken.

Het PDV zal de volgende verbeteringen c.q. acties z.s.m. in 2006 uitvoeren:

Kritische review van de risicobeoordeling en –beheersing van technologische hulpstoffen in het gehele productieproces (ook ingeval het in het levensmiddelen traject wordt toegepast)

Actualisatie van de in 2001 uitgevoerde inventarisatie van technologische hulpstoffen die in zowel de levensmiddelen- als ook de diervoedersector worden gebruikt

Opname van te gebruiken technologische hulpstoffen in de leveranciersbeoordeling en –acceptatie.

Rondetafelgesprek diervoedersector – levensmiddelensector voor het vergroten van de bewustwording betreffende de borging van de veiligheid van technische hulpstoffen in het gehele diervoeder - levensmiddelenproces.

Aanscherping van GMP+ m.b.t. periodiek leeg- en schoonmaken van opslagtanks waarin vloeibare grondstoffen worden opgeslagen.

Aanscherping van de monitoring van kritische voedermiddelen op de aanwezigheid van dioxine door steekproefsgewijze verificatie door middel van bemonstering en analyse op niet alleen PCB's, maar ook dioxine.

In samenwerking met OVOCOM streven naar uniformering van de beoordelings- en certificatiecriteria en werkwijze van de certificatie-instellingen bij beide GMP-systemen. Bij OVOCOM zal worden aangedrongen om de beoordelingscriteria en maatregelen in geval van afwijkingen en tekortkomingen bij bedrijven met die van de Nederlandse GMP⁺ te uniformeren.

0-0-0-0-0-0